

63 KATRINE HELENE ANDERSEN

Lektor i spansk

Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet

NYDELSESTURISME IN EXTREMIS**Fra otium til masseturisme
på de spanske strande**

Spanien er i dag særligt kendt for sine strande, som har gjort landet til en velbesøgt turistdestination, men sådan har det ikke altid været. I 1800-tallet hvor dannelsesrejser fra Nordeuropa til Sydeuropa begyndte at blive almindelige blandt intellektuelle, adskilte Pyrenæerne længe Spanien fra det øvrige Europa og besværliggjorde et besøg til den iberiske halvø. I nyere tid var det diktaturer og krige, der afholdt turisterne fra at komme til Spanien. Dette ændrede sig imidlertid i forbindelse med en bevidst strategi fra Francostyret for at imødegå den økonomiske krise, landet var kastet ud i efter borgerkrigen og det fejlslagne forsøg på autarki.

I 1950'erne indgik Spanien aftaler med USA, som fik konsekvenser for landets økonomi og placering i international politik, og man begyndte at åbne op udadtil. I samme periode indledtes et eventyr som international turistdestination i konkurrence med de omkringliggende Middelhavslande. Stranden blev i den forbindelse en vigtig komponent i den internationale markedsføring. De samme strande, som spanierne selv benyttede til badning og afslapning, skulle nu bruges til at tiltrække internationale turister og dermed indledtes en periode, hvor de spanske strande ændredes markant. For turisterne var der tale om en historisk mulighed for at

befolke og definere de spanske strande, som frem til 50'erne var relativt uudforsket territorium. Derefter indledtes en særlig udvikling og forståelse af strandlivet i Spanien. Masseturismen overtog mange af strandene, og en særlig opførsel blev med tiden koblet hertil, fordi stranden indbød til afslapning og nydelse, som efterhånden blev mere og mere løssluppen og kom til at udgøre en modpol til hverdagslivets pligter og bekymringer. Stranden blev symbol på en kultur i udvikling og litteraturen blev vidne til denne bevægelse imod nydelse og væk fra hverdagen.

De spanske strande har fra borgerkrigen til i dag udviklet sig fra at være nationale oaser til at være internationale enklaver, som tiltrækker en særlig type turister, der har drevet idéen om nydelsesturisme ud i det ekstreme og litteraturen bevidner denne proces samtidig med, at den medvirker til at generere en idé om den spanske strand.

På mange måder er den spanske strand paradoksalt, fordi den på den ene side er et vidnesbyrd om en kulturel udvikling i Spanien, og på den anden side kommer livet på stranden til at udgøre en kontrast til det øvrige (virkelige) Spanien. Livet på stranden fjerner sig gradvist fra den politiske og historiske situation i landet, og i stedet bliver stranden et fristed for internationale tilrejsende, der enten bosætter sig og danner et nyt samfund, hvor pensionisttilværelsen kan nydes eller et ferieparadis, hvor nydelse og stærkt udadventt opførsel får frit løb. I de seneste år har man i Spanien oplevet bevægelser imod masseturismen, som særligt på Mallorca og i Barcelona har fået de lokale beboere til at reagere. I Barcelona fordi bybilledet er overfyldt med turister i badetøj, som kaster op i opgangene i Barceloneta-kvarteret efter nætter med druk og stoffer, og i Magaluf på Mallorca har man været nødt til at indføre restriktioner, som bl.a. forbyder happy-hour, for at mindske druk og den voldelige og uterlige opførsel, alkohol fører med sig.

I det følgende vil de skønlitterære eksempler blive læst som symptom på denne udvikling, men ligeledes bliver de indsat i en teoretisk ramme, som tillader at læse dem som en slags "off-sight marker" (MacCannell), der promoverer en bestemt opførsel og livsførelse. Det vises, at litteraturen repræsenterer en idé om stranden som et kropsligt og dionysisk univers, der adskiller sig fra hverdagens intellektuelle forpligtelser, men når afslapning

og nydelse er eneste motivation, ligner resultatet en dystopi og moralsk deroute. Jeg vil desuden vise, at den kunstneriske gengivelse af stranden og særligt den opførsel, som knytter sig hertil, indskrives i et dialektisk forhold til virkeligheden, da den både inspireres heraf og er normsættende herfor. Værker af Carmen Laforet, Juan Goytisolo, Ernest Hemingway, James A. Michener og J.G. Ballard vil eksemplificere udviklingen på strandene, som den opleves af både nationale og internationale forfattere i perioden fra 1940'erne til 1990'erne, hvor den spanske strand blev konsolideret som en turistdestination, der tiltrak og promoverede en særlig livsførelse.

STRANDENS KULTURHISTORISKE UDVIKLING

Der findes flere studier, der beskriver strandenes kulturhistoriske udvikling (Gillis, Urbain, Taussig, Corbin), som alle har til fælles, at de læser stranden som udtryk for en antropologisk udvikling og en kulturel civilisering. På den måde får stranden og kystlinjen en central rolle i en palimpsestisk læsning af den europæiske kulturhistorie. Dels betød industrialiseringen, at fiskeri ikke længere foregik fra strandene men blev koncentreret omkring havnene, og dels fik industrialiseringen og urbaniseringen direkte indflydelse på strandens kulturelle betydning.

Gillis beretter, at hvor "to be on the beach" engang betød at være arbejdsløs, har stranden nu udviklet sig til et sted, hvor der slappes af og hvor livet nydes. Stranden er i dag et udflugtssted for børnefamilier, men er også forbundet med noget eksotisk og erotisk. Det er stedet, hvor vi smider hæmningerne for en stund for at finde ind til andre udgaver af os selv (Gillis 150). Den samme idé er også omdrejningspunkt for Corbins studium som viser, at udviklingen på strandene og i kystområderne gav anledning til en særlig type nydelse og længsel (282). Urbain understreger, at der med det moderne ferieliv i det 19. århundrede opstod en strandturisme, som i modsætning til andre typer rejser havde til formål at forblive ét sted. Stranden er altså ikke bare en lokalitet, men et sted som historisk set har inviteret til forskellige formål og måder at agere på. *Strandlivet* er med andre ord toneangivende for strandens kulturhistoriske udvikling mere end stedet i sig selv.

Udviklingen af livet på stranden har været særligt hurtig og gennemgribende i Spanien fra 1940'erne til i dag, fordi stranden blev en del af en politisk strategi. Spanien havde allerede i slutningen af 1800-tallet forsøgt af konkurrere med badehoteller og kurophold på Côte d'Azur men med begrænset succes. Datidens guidebøger beskrev Spanien som et land for den eventyrlystne og ikke for den nydelsessøgende gæst (Pack, *Tourism and Political Change* 49), men i 1950'erne ændredes denne holdning markant og Spanien fik held med at tiltrække nydelsesturister i hobetal. En del af turismestrategien indebar kulturelle tiltag, men det var uden tvivl sol og strand, som blev det store trækplaster. Perioden blev begyndelsen på afslutningen på den internationale isolation, som Spanien havde befundet sig i siden borgerkrigen og særligt efter Anden Verdenskrig, hvor landet blev udelukket fra FN og mange lande stoppede diplomatiske og kommercielle relationer med spanierne.

På trods af den politiske strategi blev den internationale promovring af Spanien som turistdestination fortiet indadtil og i det statskontrollerede informationsmedie NO-DO spillede turisme kun en lille rolle (Pack, *Tourism and Dictatorship* 138). Derfor var møderne mellem spaniere og turisterne på strandene et autentisk kultursammenstød, som understregede forskellene mellem Francos Spanien og nydelsesturisternes ubekymrighed. Disse møder skulle vise sig at få indflydelse på det spanske samfund, da både regimet og den katolske kirke måtte ændre deres idealer som resultat af gæsternes opførsel. I 50'erne var det almindeligt, at Guardia Civil bad gæsterne på stranden om at dække sig til, hvis de bar afslørende badetøj, men denne praksis ændredes, fordi borgmesteren i Benidorm overbeviste Franco om, at det var vigtigt at sikre turismen, også selvom opførslen på strandene var i modstrid med regimets og kirkens idealer. Dermed fandt bikinien sin vej til de spanske strande og blev i en vis udstrækning symptomatisk for de sociokulturelle ændringer, som landet gennemgik. På stranden mødte det katolske Spanien verden udenfor og meget hurtigt blev de spanske strande et fristed for gæster fra Europa og Nordamerika.

Spaniens tilbud om sol og strand fra 50'erne passede glimrende til den såkaldte nydelsesturisme (*leisure tourism*), som særligt i den sidste tredjedel af århundredet blev udbredt i Europa (MacCannell), og som gjor-

de Spanien til et oplagt alternativ til de mere velkendte destinationer i Frankrig eller Italien. Derved blev der åbnet for en historisk mulighed, hvor den spanske strand kunne indtages og defineres. Den franske strand var allerede defineret, men den spanske var i vid udstrækning et ukendt territorium for den almindelige turist, som skulle udforskes, og en fantasi, som skulle tildeles indhold. Dette indhold kom fra flere forskellige kilder. Både turismekampagnerne og de litterære gengivelser af stranden bidrager til forståelsen af den spanske strand, som gennemgående beskrives som et fristed, der udgør en eksistentiel parentes, hvor tiden står stille, fordi livet på stranden adskiller sig fra hverdagens travlhed og normer. De litterære gengivelser af stranden indgår således i en dobbelt udfordring: På den ene side indskriver strandmotivet sig i en kulturhistorisk og politisk udvikling, som litteraturen bærer vidne om, og på den anden side er det med til at viderebringe en kunstnerisk udlægning af stranden og det liv, den lægger op til, som bidrager til skabelsen af en kliché.

STRANDEN SOM VIRKELIGHED OG KONSTRUKTION

Dean MacCannells *The Tourist* fra 1976 studerer turisten som en moderne pilgrimsrejsende, der flygter fra hverdagslivets fremmedgørelse i den moderne verden og søger autentiske oplevelser andetsteds. Sightseeing er en kollektiv stræben efter at skabe enhed og transcendens i den moderne verdens fragmenterede virkelighed. Turisme er ifølge MacCannell en vigtig del af middelklassens bevidsthed, fordi den giver mulighed for skabe en helhed ud fra de fragmenterede elementer, som besøges. Denne helhed vil naturligvis aldrig opnås, da turismens sande væsen er at fremhæve det forskellige (MacCannell 13). Ikke desto mindre udgør strandturismen, som Urbain er inde på, et modeksempel til den type turisme, som MacCannell beskriver, fordi turisten på stranden ofte søger det velkendte men under varmere himmelstrøg. I stedet for at forsøge at skabe helhed i det moderne samfunds fragmenterede natur, forsøger turisten på stranden at glemme, at det er sådan, det er.

MacCannells studie undersøger særligt *sightseeing* og det informationsflow, som en turists oplevelse af et sted er indsat i. Turisme er en del

af et semiotisk system, fordi det sjældent er den originale oplevelse af et sted eller et objekt, som er det første "møde" med stedet. Turistens første bekendtskab med et sted er en repræsentation, en *marker*, der enten i form af et billede, en plet på et kort eller beskrivelse skaber en forudoplevelse af det pågældende sted eller monument. Han skelner mellem *on-sight markers* og *off-sight markers* afhængigt af informationens placering i forhold til stedet. I gruppen af *off-sight* markører er inkluderet afhandlinger, turistinformation og beretninger fra personer, som har besøgt disse steder (MacCannell 110-111). Tilsvarende beskriver John Urry, hvordan vores oplevelser som turister bliver præstruktureret af billeder genereret af tv, film, aviser og litteratur (citeret af López et al 224). Disse medier er med til at skabe det såkaldte *tourist gaze*, som er det blik, vi retter mod fremmede objekter og steder efter at have dannet os et indtryk allerede inden det virkelige besøg. Der er enighed om, at en turists valg af destination er direkte påvirket af turistinformationer og kampagner rettet mod den rejsende (López et al 225) og dermed er der ikke tale om et frit og upåvirket valg. Dog vil jeg hævde, at litterære beskrivelser af stranden ikke indskrives sig i en merkantil strategi, som har til formål at få læseren til at rejse til den pågældende strand men derimod må forstås som autentiske fortællinger om stranden, der i første omgang ikke har anden hensigt end den narrative, men alligevel er de med til at skabe en symbolsk forståelse af stranden. De litterære beskrivelser af stranden bliver således på en og samme tid kilde til formidling af strandens politiske virkelighed og til skabelsen af stranden som fantasi og mulighedsrum for læseren og den strandbesøgende. Denne idé henleder tankerne på Roland Barthes' udlægning af litteraturen som skaber af kunstige myter. En forfatters sprog har ikke til hensigt at repræsentere virkeligheden men at give den betydning (Barthes 193). Den litterære gengivelse af virkeligheden står naturligvis i forhold til denne, men der er ikke tale om det samme eller en repræsentation af virkeligheden men derimod en del af virkelighedens betydning.

Fælles for de litterære gengivelser af stranden er, at stranden står i et særegent forhold til tid og rum. Ofte er stranden adskilt fra den omkringliggende verden og de besøgende er her for at slappe af og få en pause fra hverdagens hast. I Mikhail Bakhtins kronotop-begreb er tid den vigtigste præmis frem for rum. Det konkrete sted erfares i kraft af den tid, det er

bundet til og når litteraturen inddrager den historiske virkelighed, rekonstruerer den disse virkelige steder efter en kunstnerisk formel (Bakhtin 84). Tid er den form, en roman på den ene eller den anden måde er ordnet efter, uanset om det er historisk tid eller biografisk tid. Eksplicitte tidsangivelser i en roman kan skabe et klart defineret handlingsrum, hvor det pludselige og uforudsete kan opstå. På den måde bliver spørgsmålet om tilfældighed en del af læserens bevidsthed, selvom vi godt ved, at romanens tilfældige og pludselige hændelser med al sandsynlighed er planlagte. Ofte er de litterære strande imidlertid tidsløse og kronotopen bliver derved fordrejet og på samme tid er stranden et uforudsigeligt rum, hvor møder og spontanitet er en mulighed. Men kronotopen får også et efterliv i sin kunstneriske form, som bidrager til den almene opfattelse af stranden.

Michel Foucaults beskrivelse af heterotopien tager også udgangspunkt i rum og tid men med fokus på rummet. Han betragter rummet som centralt for vores tidsalder, bl.a. fordi rum har en historie, og fordi rum nødvendigvis må være relateret og positioneret i forhold til andre rum. Det giver ikke mening at tale om rum eller steder løsrevet fra andre steder (eller tider), fordi vores tidsalder antager den form, som relationerne til andre steder giver den (Foucault 23). Stranden tilhører den type steder, hvis mål er midlertidig nydelse ligesom biografen eller caféen, og det er kun relevant at tale om disse steder i forhold til andre steder (23-24). På samme måde er feriebyen en heterotopi, som står i konstant forhold til den omkringliggende verden. Heterotopien er karakteriseret ved, at den ligesom utopien står i abstrakt relation til andre steder. Men hvor utopien er et sted, der ikke findes, er heterotopier rent faktisk steder, hvis særlige betydning ligger i relationen til øvrige steder og tider. Eksempler på heterotopier er kirkegården, biblioteket og museet, som er forbundet til akkumulering af tid og til det evige, men der findes også en række eksempler på heterotopier, som i høj grad er tidsbunde. Disse er f.eks. festivaler eller feriebyer (27). I disse tilfælde konstrueres midlertidige steder, som besøges kortvarigt og som lægger op til en særlig opførsel, som vi bl.a. ser i de spanske strandbyer Torremolinos eller Estrella del Mar, som de er repræsenterede hos henholdsvis Michener og Ballard. Heterotopier har en funktion i forhold til den øvrige del af verden, som udfolder sig mellem to poler, hævder

Foucault. Enten er deres rolle at skabe en illusion, som udstiller, at det virkelige sted og de rum som vores liv er inddelt i ligeledes er en illusion eller også er deres rolle at skabe et sted, som er ordnet og perfekt og som dermed bliver et modstykke til vores rodede og uordnede virkelighed. Den sidste type heterotopi er ikke en illusion men en slags kompensation for den velkendte virkelighed, og på den måde minder disse heterotopier om kolonier. Heterotopien kan altså både afsløre det uperfekte i verden, som utopien på mange måder også gør, eller udgøre et kompenserende alternativ. Kolonien udgør en ekstrem udgave af heterotopien, fordi den både tilstræber at være en fuldendt udgave af moderlandet og samtidig afslører mange af dets fejl og mangler.

LITTERÆRE BILLEDER AF DEN SPANSKE STRAND

Hemingways kærlighed til Spanien er ofte beskrevet, og selvom amerikane-rens Spanien mest er kendt for tyrefægtning og borgerkrig, er stranden også til stede. *The Sun Also Rises* fra 1926 finder sted mellem Paris og Pamplona, men hovedpersonen, en amerikaner på besøg i Spanien, tager en afstikker til stranden i San Sebastian. Her lærer vi, at strandbesøg giver adgang til et forfriskende bad i havet og omklædning finder sted i særlige badehuse. Selvom stranden er en del af et turistbesøg, er det badning i havet og ikke solbadning, som udgør turistens hovedærinde. På trods af de formaliserede omklædningsmuligheder og den takkelige påklædning er kropsligheden i beskrivelsen af strandoplevelsen vigtig. Vandet mod kroppen og den san- selige fornemmelse af friskhed og flugt gør sig gældende hos Hemingway og mange andre forfattere. På den måde kongruerer beskrivelsen af badet i havet nogenlunde med samtidens opfattelse af besøg på stranden og på badehoteller som helende og sundhedsfremkaldende. Også i *The Garden of Eden* optræder den spanske strand, som her står i skarp kontrast til den fran- ske. Selvom hovedpersonernes løsslupne opførsel og aparte påklædning er i modstrid med det almindelige franske opførsels- og påklædningskodeks, kan de her gå i shorts og solbade nøgne og hovedpersonen ved at "du kan ikke bade på samme måde i Spanien, som du gør her" (30). Catherines udforskning af køn får hende i Frankrig til at klippe sit hår og klæde sig

som en dreng, men dette er heller ikke muligt i Spanien som er "et utroligt formelt land" (55). De mest moderne områder i Spanien ligger ifølge Hemingway ved kysterne og Baskerlandet og Galicien ligner i mange henseender Frankrig, men kommer man længere ind i landet, vil man opleve at "det hurtigt bliver Afrika" (52). Stranden får således en politisk betydning i romanen, som Hemingway påbegyndte i 1946 og arbejdede på i 15 år, fordi den bruges i karakteristikken af Spaniens interne sammensætning og i sammenligningen med det øvrige Europa.

I den spanske nationallitteratur finder vi også gengivelser af stranden. Det spanske verbum *veranear* betyder ret beset at holde sommerferie og det er ikke ualmindeligt, at et sommerophold finder sted ved stranden, så udtrykket *el veraneo* (sommerophold) henleder ofte tankerne på strand og vand. Omtalen af stranden strækker sig tit til også at inkludere den nærliggende landsby. I fortællingen af Carmen Laforet, som netop har "El veraneo" som titel, og som også er skrevet i årene omkring 1945, men udgivet senere, kan stranden læses som et sociokulturelt vidnesbyrd. Her møder vi søskendeparret Rosa og Juan Pablo. Førstnævnte bor på landet og sidstnævnte i byen. De tilbringer sommeren sammen i Rosas landsby seks kilometer fra en fiskerlandsby ved havet. En spadseretur fører Juan Pablo ned til stranden og havets effekt lader sig mærke med det samme:

Snart befandt han sig i den strandlandsby, hans søster havde talt om. Den var lige så malerisk, som landskabet så ud til. Spejlinger i vandet gengav farverne fra træerne og husene. Et fugtigt og frisk pust var belønning for den anstrengende gåtur. Fast besluttet på at opfylde sin rolle som sommerferiegæst gik han ned mod stranden. Der var højvande og den var øde, smuk og vild. Han fandt et roligt hjørne i nærheden af nogle klipper, hvor han kunne klæde sig af og op af den lille pakke, som Rosa havde givet ham med, tog han sit stribede badetøj. Han var lykkelig over ikke at føle sig observeret. Hans ben var utroligt hvide og spinkle og han kiggede eftertænksomt på dem. Så gik han ned til bredden og mærkede på vandet med tåspidserne. Han trak straks foden til sig med et skræmt hop. Han rødmede som en ung pige over at have bragt sig i forlegenhed. Han så sig omkring. Ingen. Kun en flok måger, som fiskede i havet. Oh, jo. På klipperne stod også en fisker. Han var optaget af sit fiskeri. Juan Pablo som var en meget dannet herre glemte alt om sin dannelse og udstødte to eller tre voldsomme bandeord og sprang i vandet. (Laforet, "El veraneo" 184-185)¹

1 Min oversættelse i lighed med de øvrige oversættelser.

Stranden opfattes med alle sanser, og den er en del af det almindelige program for en sommerferiegæst. Her kan man klæde sig af og blotte de dele af kroppen, som byen er skånet for at se. Den er et isoleret og øde sted, men alligevel rødmer Juan Pablo over sin reaktion på det kolde vand, fordi han er vant til at blive observeret og indgå i det sociale liv i byen. Stranden er et intimt rum med plads til nøgenhed, hvor alt føles direkte på kroppen og som på paradoksalt vis altid er i risiko for at blive forstyrret af andre, fordi det også er et offentligt rum. Stranden inviterer til ro og fred, samtidig med at havet og klipperne understreger, at farer og uforudsigelighed lurar lige om hjørnet. I dette tilfælde sikrer mødet med lystfiskeren handlingens progression og stranden bliver dermed både det uforudsigelige sted i teksten, hvor en pludselig indblanding konstant ligger på lur og samtidig stedet, hvor hovedpersonen kan fuldbyrde sit potentiale som sommerferiegæst og som en rigtig mand, der ikke er bange for det kolde vand. Turismen har endnu ikke gået sin sejrsgang i Laforets Spanien i 40'erne, derfor er Juan Pablo *veraneante* og ikke turist, men stranden er under alle omstændigheder et sted, man søger hen, når man søger væk. Hos Laforet beskrives livet på landet og ved stranden som anderledes end livet i byen. Livet ved stranden er tilbagestående i forhold til det intellektuelle og kulturelle byliv, og turisme er (endnu) ikke en industri. Den moderne del af Spanien findes altså i byerne og ikke i landsbyerne ved kysten, som hos Hemingway udgjorde det mest moderne og europæiske Spanien.

Den konstante fare for, at ensomhedens idyl bliver forstyrret eller, at det afklædte strandliv giver anledning til overdreven løsslupenhed og senere modløshed, ser vi også hos Juan Goytisolo i 1960'erne, hvor strandbesøgene er blevet obligatoriske for turisterne. I novellen "El viaje" fra 1961 beskrives stranden som en separat virkelighed, hvor det er muligt at flygte fra dagligdagens trummerum og hengive sig til afslapning og krop. Stranden er øde og uden barer eller liggestole. Den er forbundet til den nærliggende landsby gennem en tunnel, som både forbinder og afgrænser de to virkeligheder fra hinanden. Nøgenhed og solcreme som påføres samvittighedsfuldt understreger strandens kropslige dimension. I lighed med Laforets novelle udgør stranden en klar kontrast til det intellektuelle og civiliserede liv i byen, hvor man kan gå på café og diskutere

litteratur (Laforet 184). I strandlandsbyen hos Goytisoló er det muligt at hengive sig til kroppen uden andet formål end at nyde og være: "Vi var taget til den strandlandsby for at stege i solen, blive fordummet og slappe af" (Goytisoló, "El viaje" 46). De lægger alle intellektuelle aspirationer fra sig for at blive kroppe og give sig hen til øjeblikket. De medbragte romaner bliver i tasken, og her er kun det ene formål at smøre sig ind i solcreme, bade og slappe af (57-58). Tiden, som er den enhed, dagligdagen måles i, mister sin betydning på stranden. Her sætter tiden rammen om oplevelsen som et før og et efter, men selve strandoplevelsen er tidsløs, og alt står i afslapningens og kroppens tegn. Også som sted er stranden uklart afgrænset. Landskabets afslutning kan ikke ses med det blotte øje, men forsvinder i horisonten:

Endnu engang mistede vi tidsfornemmelsen. Stranden strakte sig i det uendelige, hvid og øde [...]. Vi var isolerede fra resten af verden og vi hørte kun den stumme lyd af bølgenes slag i vandkanten. Bakkerne opløstes i det fjerne, forbrændte og dampende. En bjergkæde fangede horisonten mod syd og reducerede derved landskabet til himmel, hav og sand. (63)

Når tiden bliver fjernet fra oplevelsen af stranden med eksplicitte angivelser af tidsløsheden, bliver kronotopen forvrænget, selvom læseren godt ved, at tiden stadig går. Stranden bliver et adskilt univers fra den (historiske) virkelighed, der omgiver den. Den er tidsløs og rumligt udvisket, og dermed udviskes de rammer, som et sted almindeligvis opleves og erkendes i. Tid og sted er sat ud af spil og er erstattet af den kropslighed, der træder i forgrunden, når vi sanser uden kognitivt at forholde os til vores oplevelser. Stranden har derved en særlig status både som realsted og som litterært motiv, fordi den bringer nogle særlige normer og associationer i spil, og fordi den i sin litterære gengivelse forholder sig atypisk til kronotopens grundpræmisser. De grundlæggende kategorier for erkendelse er fjernet fra forståelsen af den litterære strand og denne indstilling kan tages med ud i virkeligheden som et forskruet etisk kodeks, der får os til at handle anderledes, fordi normer og erkendelseskategorier på stranden adskiller sig fra det, vi kender. Dette gør sig ligeledes gældende i feriebyerne, som opstår langs Solkysten i 1960'erne, men det vender jeg tilbage til senere.

Turisternes indtog i Spanien finder ikke overraskende også vej ind i litteraturen. I *Fin de fiesta* (1962) ligeledes af Goytisolo ankommer et svensk par til en lille fiskerlandsby på Malagas kyst, som efterhånden er begyndt at ernære sig ved turisme. Fortælleren er en dreng, som går i katolsk skole i Granada, men tilbringer sommeren på stranden, hvor han repeterer skoleårets pensum, mens han smugkigger på de badende. Særligt det svenske par er årsag til stor bevågenhed, fordi kvinden bærer bikini og pga. det "åbne" forhold, de åbenbart har til hinanden. Bikinien giver anledning til både lange blikke og diskussioner om, hvorvidt kvinder, som viser maven frem er prostituerede, eller om det er Spanien, der skiller sig ud (Goytisolo, *Fin de fiesta* 17). I andre lande bader kvinderne halvnøgne uden, at der sker noget ved det, men hvis det fandt sted i Andalusien, ville folk komme i knivkamp, hævder én, mens andre mener, at kvinden hører hjemme sammen med børnene i hjemmet (17-18). Stranden understreger i dette tilfælde forskellene mellem Spanien og det øvrige Europa og får dermed en tydelig politisk betydning. På den ene side står strandlivet i skarp kontrast til den politiske og økonomiske virkelighed i Spanien og på den anden side er strandens kropslighed og lethed præcis den ønskede flugt fra denne situation. I Nord-europa er de løsslupne (og ligestillede), men særligt på de sydeuropæiske strande får løssluppenheden frit spil. Her indleder den svenske kvinde en romance med en af de lokale drenge med hendes mands vidende, og her bliver grænserne for det private og det offentlige udvisket, da det foregår uden hemmelighedskræmmeri. Den spanske strand inviterer til bikini og løssluppenhed og bliver på den måde et socialt paradoks og en eksistentiel parentes både for spanierne og for gæsterne fra nord. Stranden sætter den besøgende uden for en aktiv stillingtagen til hverdagens konflikter og da den svenske turist spørger fortælleren, om landsbyens beboere er interesserede i politik er svaret "nej" (*Fin de fiesta* 21). På stranden får spanierne lov til at glemme alt om politik samtidig med, at regimets normer konstant bliver udfordret af turisternes løssluppenhed.

For nordeuropæerne har Syden og særligt Middelhavet historisk set været forbundet med noget eksotisk og erotisk. For mens nordeuropæerne var kendt for deres arbejdsomhed og produktion, var Sydeuropa og Middelhavet forbundet med afslapning og nydelse. Desuden er Syden, som ofte

relaterer sig til stranden, forbundet med noget forhistorisk, som på den ene side vidner om vores oprindelse og på den anden side er forbundet til hemmeligheder og mytiske fortællinger som f.eks. fortællingen om Atlantis. Ifølge Taussig er det ikke bare strandens sensualitet og kropslighed, der ligger bag denne fascination, men også det skjulte, fordi det er et modstykke til en af nordens dyder: sandheden (264). På den måde bliver sydens strande det eksotiske andet for nordeuropæerne samtidig med, at de er en del af vores fælles fortælling: "For stranden er præcis den scene, hvor forhistorien blev menneskets historie" (Taussig 276). Stranden har stadig noget oprindeligt over sig og inviterer til barnlig leg. Ikke bare børn leger på stranden, men også voksne bliver som børn igen, som på den måde kommer til at repræsentere den evige barndom (Taussig 277).

Denne præturisme-betragtning af stranden reproduceres i de første litterære gengivelser af den spanske strand, hvor der hovedsageligt er tale om et erotisk frirum både for spanierne og i særlig grad for gæsterne fra nord. Stranden repræsenterer til at begynde med noget autentisk og traditionelt, som udgør en modsætning til det moderne byliv, hvilket står i kontrast til Hemingways opfattelse af kysterne, som det udviklede og moderne. Men efterhånden som turismen etablerer sig på strandene som en fast industri, bliver stranden mere moderne og er et sted i rivende udvikling, hvor opførslen bliver mere og mere ekstrem. Denne udvikling, som *Fin de fiesta* antyder, beskrives i særlig grad i *La isla* fra 1960. Her er stranden hjemsted for både nationale og internationale turister, og stedets normer har udviklet sig. Enhver form for produktiv hverdag er sat i parentes, og stranden er blevet et tilflugtssted for eksistenser, der intet mål har i livet, men som ønsker at trække sig væk fra virkeligheden. Her stilles ingen intellektuelle krav, og alle er forbipasserende på et sted, hvor (kropslig) nydelse er et hovederinde.

MASSETURISME OG FERIEBYER

Torremolinos på Costa del Sol (solkysten) var en af de første internationale turistdestinationer sammen med Benidorm på Costa Blanca og i *La isla* lærer vi, at byen har gennemgået radikale ændringer over de seneste år:

—Kan du huske Torremolinos lige efter krigen?

—Ja.

—Den er fuldstændig ændret, ikke sandt? Det var et fjollet spørgsmål og jeg begrænsede mig til at nikke. Så vent til du taler med folk... Den er blevet til et land for sig, til en ø. Mændene er deres koner utro. Konerne er deres mænd utro. Præsten truer og ingen lytter til ham. Jomfrudommen er forsvundet fra landkortet og alle mændene er bøsser. [...] Det er det perfekte feriested, konkluderede han. I Malaga kalder de byen "Forviklingernes sted". (Goytisolo, *La isla* 17)

Som titlen indikerer, opfattes Torremolinos som en ø, hvor det store paradoks, som Spaniens strande har forvandlet sig til, kulminerer. Her møder det konservative Spanien de liberale og halvnøgne gæster udefra. Der er vendt op og ned på alting. Folk er utro, mændene er bøsser og præsterne truer, uden at nogen lytter til dem. Ikke bare gæsterne men hele den katolske moral mister sin mødom på strandene. På Carihuela-stranden opleves noget af fortidens strand stadig. Her findes endnu små fiskerhuse og både er trukket op på land (*La isla* 38), hvor turisterne solbader side om side med det, der skulle sikre dagen og vejen for strandens arbejdsmænd i tidligere tider.

Langsamt forvandler stranden sig fra negotium til otium, selvom moderne turisme hurtigt får skabt et nyt merkantilt behov gennem efterspørgslen efter hoteller, barer og direkte salg på stranden, men der leves ikke længere *af* stranden, men *på* stranden. Den proces, som både Corbin og Urbin beskriver, sker ganske hurtigt på de spanske strande fra midten af århundredet, og jagten på afslapning og nydelse intensiveres med hastige skridt. Udviklingen på stranden bliver altså en ganske anden end i resten af landet. På stranden får kødets lyster udløb, samtidig med at alkohol drikkes i overflod, og alle hæmninger slippes på trods af, at Spanien stadig regeres af katolske og totalitære værdier. På stranden i *La isla* kan turisterne lade sig opsluge af kedsomhed og tilsidesætte det politiske engagement, de måtte have haft i ungdommen (Pavlovic 153). Beskrivelserne af livet på stranden er meget sensuelle, og det er tydeligt, at også i dette tilfælde er strandlivet adskilt fra det intellektuelle liv i byen og fra hverdagens krav og udfordringer. På den måde er stranden apolitisk samtidig med, at kontrasten til den sociokulturelle virkelighed fremhæver den politiske kontrast mellem Spanien og Europa.

Den tidligere nævnte bikinikonflikt reproduceres i teksten og understreger, at Spanien (endnu) ikke er på samme liberale niveau som resten af Europa i disse år. Bikinien kan gå an, men topløs solbadning er for nyt og kontroversielt. Bikiniens politiske betydning har sin særlige plads også i litteraturen:

Jeg løsnede knuden på min bikinitop og lagde mig ned på maven. Dolores havde gjort det samme med sin bikini. [...] Jeg havde vænnet mig til frisindet i Saint-Tropez, når jeg badede nøgen i Pampelonne uden at forstyrre nogen og uden at nogen forstyrrede mig, men da jeg kiggede op, blev jeg mindet om, at jeg var i Andalusien. Tåberne fløj omkring som fluer og observerede nøje gennem solbrillerne. Det var en gennemgående ubehagelig følelse og Dolores bandt sin bikini igen [...]. "Folk her omkring er så primitive. De har ingen dannelse og når de ser noget nyt, bliver de forskrækkede". Hun forklarede mig, at under den polerede og luksuriøse overflade af turisme, var Torremolinos forarmet: "Der er familier, som bor i huller på 3 kvadratmeter". (Goytisolo, *La isla* 40-41)

Under turismens overflade skjuler sig en miserabel virkelighed af fattigdom og mangel på oplysning. Goytisolos kritik af landet og af turismens polerede facade er slet skjult, og paradokset bliver endnu større på stranden, hvor den virkelighed, der viser sig på ingen måde står mål med Spaniens politiske og sociale virkelighed. Stranden er stedet, hvor spanierne møder udenlandske turister på lige fod, men mødet fører i dette tilfælde ikke til politisk forandring eller opblomstring men derimod til skabelse af en ny fælles virkelighed i kontrast til den omkringliggende.

Heterotopiens funktion er ifølge Foucault at afsløre det uperfekte i virkeligheden og skabe et ordnet alternativ. Stranden afslører ganske rigtigt det uperfekte i Spaniens virkelighed, men det viser sig hurtigt, at livet på stranden er ligeså uperfekt. På stranden må man drikke sig fuld ved højlys dag og vise sig uden eller med meget lidt tøj. Livet tilbyder ikke andet end tidsløshed og flugt om end i smukke omgivelser.

Stranden er et nyt sted under opblomstring, som adskiller sig fra det øvrige Spanien og gæster og beboere kommer hertil fra alle steder i verden. For Barthes er litteraturen ikke en gengivelse af virkeligheden og derfor bør vi ikke fortolke den litterære strand som en direkte gengivelse af realstranden, men derimod som en del af virkelighedens betydning.

De litterære digtninger af stranden, som vi har set på indtil nu, er altså fortællinger om stranden, som bidrager til vores oplevelse af virkeligheden, fordi de fremhæver og giver mening til dele af den. Den mening, de spanske strande får gennem litteraturen, er ideen om stranden som et dionysisk sted, som læseren selv oplever i mødet med teksten.

Samme betydning af virkeligheden fremdrager James A. Michener i romanen *The Drifters* (1971). Her udgør Torremolinos også et samlingssted for turister og omrejsende uden mål. Torremolinos er på dette tidspunkt blevet en international ferieby, som er overtaget af globale interesser og beboere. Hovedpersonen, George Fairbanks, en midaldrende mand på 61 år, kommer dertil i arbejdsøjemed, men arbejdet trækker ud, da grækerne, som han skal overtage en byggeaftale fra, forsinker forhandlingerne. I mellemtiden fordriver han tiden i byen, hvor man kan spise på kinesisk restaurant eller et sted kaldet "the smorgasbord" (Michener 290), eller hænge ud på baren the Alamo, som flittigt besøges af amerikanske soldater fra basen i Sevilla. Baren betjenes af en norsk bartender, og hovedpersonen forstår "den nye race af unge kvinder, som drev omkring i Europa og hvis mest tiltrækkende repræsentanter samledes i Torremolinos. De var intelligente, de var smukke, de var fast besluttede på ikke at blive opslugt af rutinen" (287).

Som handlingen skrider frem, bliver det dog tydeligt, at byen og det liv, der leves her, har en bagside, og pigernes skønhed forsvinder langsomt. Alle opholder sig i Torremolinos, mens de venter på at opdage, hvilken retning deres liv skal tage, eller fordi de flygter fra den retning, det tog. Hovedpersonen har mødt flere af personerne på tidligere rejser, og deres målløse færd har bragt dem til Torremolinos, fordi stedet ved første øjekast tilbyder muligheder. Opfordringen lyder: "Tag til Europa på en eller anden måde og driv ned ad Spaniens kyst til et sted, som hedder Torremolinos. Alle mulige slags barer, dansesteder. En kvik fyr kan altid finde arbejde her" (25). Det er ikke nødvendigt at kunne spansk, for Torremolinos er ikke rigtig Spanien, selvom det er her, byen ligger. Nu er svensk gangbart som arbejdssprog.

Amerikaneren Joe ankommer til byen via Madrid sammen med en gruppe tyskere, som skal besøge noget familie i en tyskerkoloni i Marbella. Kolonien består af tyske nazister, som bor i Sydspanien som politiske flygt-

ninge (32). Den første beskrivelse af byen siger det klart: "Endeløs strand. Bjerge som skærmer for de kolde vinde. Det er ikke en by. Det er ikke en landsby. Det er noget verden ikke har set før. Jeg skal sige dig, hvad det er – et fristed fra denne sindssyge verden, bortset fra at det er fuldstændig sindssygt" (32). Goytisolos beskrivelse af Torremolinos som en ø tages her et skridt videre. Det er et nyt opfundet sted eller rum, som verden ikke har kendt tidligere.

Gengivelsen af Torremolinos lever på mange måder op til Foucaults beskrivelse af den illusoriske heterotopi og minder i flere henseender om en koloni, hvor kolonimagten går fra at være Spanien til at blive en international navnløs kolonisator. Men feriebyen afslører hurtigt sig selv som en illusion. De muligheder, som stedet synes at tilbyde til at starte med, er illusoriske, og med tiden bliver man opslugt af byen, hvis man opholder sig der for længe. De unge, som mødes her, er stuvet sammen i små lejligheder, hvor der ikke er andet end senge, de kan have sex i, og flere af dem ryger marihuana eller bruger andre stoffer. De diskuterer om Marihuana fører til hårdere stoffer og konklusionen er, at det ikke er stofferne men omgivelserne, som er afhængighedsskabende og fører til deroute: "Hvis du bliver i dette rum længe nok eller i denne by..." (315) er resultatet uvist.

Der er ikke noget naturligt ved Torremolinos, for byen er kunstig, en konstruktion, som bliver fyldt med indhold af de tilrejsende. De ældre drikker sig fulde og de yngre bruger andre stoffer, mordraten er høj, uden at det lokale politi forsøger at opklare mordene. Og alligevel ønsker politiet at rydde op, inden turistsæsonen starter, så byen og stranden kan tage sig ud fra sin bedste side:

Af en eller anden årsag som ingen forstod, tillod det spanske politi – et af de strenge og mest effektive i Europa – at feriestedet nød en frihed, som ikke kendtes andre steder i Spanien. Tyske nazister holdt formelle møder dog ikke på offentlige steder. Franske, belgiske og norske quislinger boede i sikkerhed. Stoffer flød ind og ud ad byen i fast rutefart og i gyderne var der en konstant gennemgang af unge mennesker, som enten var håbløst beskidte eller degenereret til uigenkendelighed. De boede i hytter eller sov på stranden og de var forberedte på hvad som helst. En stor del af denne befolkning af drivere var amerikanere – piger fra gode skoler og unge mænd, hvis forældre troede, at de var på et eller andet europæisk universitet – men flertallet var tyskere, franskmænd og skandinavere [...]. Hvert forår når

bølgen af turister begyndte at oversvømme Torremolinos med feriegæster fra alle dele af verden, begyndte politiet at rydde op i stedet. De marcherede gennem byen og pågreb enhver mand med Jesus frisur og enhver pige som så ud som om, hun ikke havde været i bad i de sidste tre måneder. (345-346)

Ligesom vi så tidligere, tjener heterotopien "Torremolinos" her som et spejl, der afslører den omkringliggende virkelighed. Stedet i sig selv er korrumperet, men det omkringliggende Spanien er lige så slemt og heller ikke Europa og Nordamerika går fri, da det er her fra indbyggerne i Torremolinos kommer. Relationen mellem Torremolinos og Spanien munder ud i et paradoks. Byen er ikke i sig selv spansk, men er overtaget af internationale indbyggere og interesser, men det spanske politi ønsker at bruge den i markedsføringen af landet som turistdestination, også selvom Torremolinos ikke kan siges at repræsentere noget særligt spansk. Byen skal tage sig ud fra sin bedste side ved åbningen af turistsæsonen, men relationen til landet er efterhånden udelukkende geografisk. Stedets indhold er resultatet af det tomme strandliv, som på dette tidspunkt er blevet internationaliseret og gjort ekstrem.

Denne udvikling fortsætter hos J.G. Ballard. Her beskrives feriebyerne på Costa del sol som dystopier, der repræsenterer en alternativ virkelighed, hvor læserens moralske kodeks udfordres. Det er ikke stranden som liminal sfære, der beskrives, men derimod er strandlivet blevet formaliseret i byerne på kysten, som befolkes af briter og tyskere fordi de er "de rigtige indfødte på Costa del Sol" (Ballard 261). Allerede i anslaget står det klart, at den spanske solkyst adskiller sig fra det øvrige Europa både som tid og rum. Hovedpersonen ankommer til Gibraltar som er "den sidste udpost i det britiske imperium" (9). Costa del sol har udviklet sig til en "udpost" for hele Europa, og folk rejser hertil med forskellige ønsker for de kolonier, de er med til at skabe. Nogle vil nyde deres otium og beskrives som hjerne-døde passive dukker, der er på stoffer eller på psykofarmaka. Costa del Sol er "den længste eftermiddag i verden, og de har besluttet at sove igennem den" (218). Feriebyerne er små heterotopiske kolonier, hvor enkelte personer forsøger at skabe små kongedømmer, hvor de kan agere som skjulte herskere, der skaber enhed og orden ved at få folk til at melde sig ind i de lokale "clubs". Dette gøres ved at skabe ustabilitet gennem kriminelle

handlinger som hærværk, tyveri og voldtægter. Disse handlinger opfattes ikke som trusler men som en motivation, der bidrager til en renæssance og en genoplivning af stedet. Feriebyerne adskiller sig, ligesom vi så hos Michener, fra det øvrige Spanien og beskrives som "en social økonomi baseret på handel med stoffer, tyveri, pornografi og escort-services – fra top til tå et bygningskompleks af kriminalitet" (304). Dialogen, hvorfra denne beskrivelse stammer, forsætter med observationen: "...ingen betragter det som kriminalitet. Hverken ofrene eller dem som begår det. Der er andre sociale konventioner her, ligesom i en boksering eller i en tyrefægterarena. Tyveri og prostitution findes, men alle betragter dem som en ny slags 'god gerning'. Ingen i Residencia Costasol har anmeldt en eneste forbrydelse" (304). Det er netop spørgsmålet om den gode gerning, som er på spil. Det gode her er det onde andre steder, og tilkaldelse af de spanske myndigheder ville blot ødelægge alt det gode. Kriminalitet og forbryderisk adfærd opfattes som et gode, der forener folk, mens voldtægter og hærværk er blevet normaliseret, fordi de bidrager til at holde folk vågne og deltagende i det absurde fælleskab, som feriebyerne er bygget op omkring.

Den evige søgen efter afslapning og nydelse medfører faren for at falde i søvn og blive opslugt af intet, og dette undgås ved at vække folk til live gennem det konstante nærvær af forbrydelse. Crawford er Solkystens moder Teresa, fordi han redder hele Solkysten fra den evige søvn og forener dem i et fælles projekt baseret på forbrydelse. Dette projekt er feriebyernes eksistens, og med tiden bliver det mere og mere klart, at det ikke er enkelte personer men stedet, der handler. Feriebyerne er blevet aktører, der ligesom et narkotikum overtager folkets vilje på samme måde, som vi allerede så det i *The Drifters* og til dels i *La isla*. Derfor bliver Charles hurtig en del af projektet, og derfor har hans bror erklæret sig skyldig i en forbrydelse, han ikke har begået. I hvert fald ikke alene. Det er stedet, der har sat ild til familien Hollingers villa og derved forårsaget en mordbrand. Der er ikke nogen enkelt gerningsmand, men flere har bidraget til forbrydelsen, fordi branden skulle være et led i vækkelsen af feriebyens beboere. Alle er skyldige, for skyld er det normale på disse kanter. Her er vendt op og ned på rigtigt og forkert og på godt og ondt. Estrella del Mar og Residencia Costasol er eksempler på den type samfund, som dukker op, når det endelige mål

er nydelse, afslapning og flugt fra en forpligtende dagligdag. Det fører til moralsk forfald, hvor ingen længere er herrer over egne handlinger og tilbøjeligheder. På den måde er feriebyerne hos Ballard dystopiske heterotopier, der ikke blot signalerer det uperfekte i Spanien, men det imperfekte i hele Europa og i sidste ende i os alle. Strandlivet viser en moralsk deroute som starter langsomt i de første skønlitterære beskrivelser, og som kulminerer hos Ballard. Stranden udfordrer vores forstandskategorier ved at bryde med tid og sted og appellerer kun til krop og nydelse. Dette bringer vores moralske kodeks i fare, fordi der tegner sig en verden, vi ikke kan erkende og derfor heller ikke kan navigere i.

KONKLUSION

De litterære gengivelser af stranden indskriver sig i et mangetydigt betydningsfelt. På den ene side bevidner de en kulturhistorisk og sociokulturel udvikling med politisk bibetydning, og samtidig tillader litteraturen en videreudvikling og en eksplicitering af den igangværende udvikling. Stranden som realsted har en geografisk forankring, som gør det relevant at tale om den spanske strand, den franske eller den danske, men strandlivet har i det foregående vist sig at være mere komplekst, da det følger sin egen udvikling uafhængigt af national og politisk forankring og alligevel er i konstant interaktion hermed. Derfor adskiller den spanske strand sig fra den franske i Hemingways beretninger og derfor bliver de tidlige beretninger om det kulturelle møde med turister på de spanske strande hos Goytisolo en understregning af Spaniens politiske virkelighed i 1960'erne samtidig med, at vi her ser, at en internationalisering finder sted. I samme forbindelse viser stranden og særligt strand- eller feriebyen sig som en heterotopi i foucaultsk betydning, fordi den er et konstrueret alternativ til virkeligheden, som ikke kan løsrives fra denne. Allerede i de skønlitterære bekskrivelser fra 1940 er stranden et sanseligt sted, som adskiller sig fra den omkringliggende virkelighed. Den er et realsted og en historisk kronotop, som i de litterære gendigtninger får en særlig imaginær dimension og narrativ funktion. Sanselighed og kropslighed i kontrast til det intellektuelle liv i byen og til hverdagen er fra begyndelsen toneangivende for den

litterære strand. Disse dimensioner af stranden udvikles og giver anledning til en særlig fortolkning af strandlivet, fordi den kunstneriske indlejring af stranden i værket giver kronotopen et efterliv, som Bakhtin beskriver som en del af kronotopens natur (citeret af Meiner et al 50). Dette efterliv er særligt fokuseret omkring nydelse og afslapning og stranden som et afskåret univers. På den måde næres de litterære strande af stranden som historisk realsted, der får en særlig behandling og kronotopisk status i den kunstneriske manifestation, men desuden bidrager den litterære gendigtning til den symbolske forståelse af stranden som den "off-sight" markør, vi så hos MacCannell og til vores opfattelse af strandens etiske beskaffenhed, fordi den litterære strand føder ind i vores erkendelse af og ageren på den virkelige strand.

Desuden udgjorde de spanske strande et mulighedsrum, da de blev åbnet for gæster udefra. Strandene skulle tildeles betydning både på det sociokulturelle niveau og på det litterære. Den spanske strand fjernede sig i den forbindelse på paradoksalt vis fra den geografiske forankring, da livet på stranden blev internationaliseret. Særligt gæster fra Nordeuropa bidrog til den udvikling, der fandt sted på de spanske strande, som på mange måder udgjorde en idealstrand set fra nord. Sydens strande repræsenterede noget skjult og anderledes, som virkede tillokkende på nordeuropæere og hvor de kunne blive som børn igen. En del af denne internationalisering blev således en af-intellektualisering eller banalisering, som den imaginære dimension og litterære digtning bidrog til, fordi det kunstneriske efterliv indskrev sig i en forforståelse af livet på den spanske strand, som bekymringsløst og sensuelt. På mange måder er den spanske strand ikke særligt spansk, fordi den er overtaget af en løssluppen masseturisme og alligevel var udgangspunktet, at stranden skulle bruges til at promovere Spanien. Masseturisme er et globalt fænomen, som udviklede sig hæsblæsende i Spanien og tog nydelsesturismen til et yderpunkt, der i dag har genereret en bevægelse imod strandturismen i landet. Både den spanske litteraturs gengivelse af egne strande og den angelsaksiske litteraturs beskrivelser af den spanske strand bevidner denne udvikling, men særligt de angelsaksiske gengivelser bidrager til en ny forståelse af strandlivet og feriebyen, fordi de ikke særligt beskriver en udvikling indefra men insisterer på den spanske

strand som et mulighedsrum, der er anderledes end strandene i andre lande. Den spanske strand fremstår som en dystopisk heterotopi, der udstiller det uperfekte først i Spanien, som vi så hos Goytisolo, senere i Europa og verden, som vist hos Michener og til sidst i os alle, som Ballard signalerer.

KATRINE HELENE ANDERSEN, lektor ved Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet. Har udgivet en række artikler om spansk litteratur og filosofi og om forholdet mellem disse to. Særligt har hendes forskning indtil nu fokuseret på det filosofiske indhold i Baltasar Graciáns, Miguel de Unamunos og Juan Larreas forfatterskaber.

LEISURE TOURISM IN EXTREMIS

From Otium to Mass Tourism at the Spanish Beach

In the 1950s, the Spanish beach initiated a process of radical change because the Franco regime decided to use the beach in an international branding of Spain as a tourist destination. This way the beach witnessed a cultural meeting between the Spaniards and the outsiders (the tourists) and an evolution of the infrastructure and cultural meaning of the Spanish beach began. In addition, international and national literature gave an account of this development and contributed to the symbolic understanding of beach life in Spain.

This article shows how this evolution manifests itself in literary works by Carmen Laforet, Juan Goytisolo, Ernest Hemingway, James Michener and J.G. Ballard. It also argues that the Spanish beach due to its virgin nature as a tourist destination presupposed an open space, which demanded a new and particular meaning. The Spanish beach became synonymous with pleasure and sensuality and formed a parallel universe, which contrasted with the political reality of Spain. This development was taken to extremes in the literary testimonies and, it is argued, that the literary afterlife of the beach contributes to the cultural understanding of beach life in Spain today.

KEYWORDS

DA: Litterære steder; realsteder; heterotopi; nydelsesturisme; Spanien

EN: Literary places; space; heterotopia; leisure tourism; Spain

LITTERATUR

- Bakhtin, Mikhail. "Forms of Time and of the Chronotope in the Novel: Notes toward a Historical Poetics". *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Red. Holquist. Austin: University of Texas Press, 1981.
- Ballard, J.G. *Cocaine Nights*. London: Flamingo, 1996.
- Barthes, Roland. *Mitologías*. Madrid: Siglo XXI, 2009.
- Corbin, Alain. *The Lure of the Sea: The Discovery of the Seaside in the Western World 1750-1840*. London: Penguin Books, 1995.
- Doquet, Anne og Evrard, Olivier. "An Interview with Jean Didier Urbain: Tourism Beyond the Grave: a Semiology of Culture". *Tourist studies* 8 2 (2008): 175-191.
- Foucault, Michel. "Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias". *Diacritics* 16 1 (Spring 1986): 22-27.
- Gillis, John R. *The Human Shore: Seacoasts in History*. London: The University of Chicago Press, 2015.
- Goytisolo, Juan. "El viaje". *Para vivir aquí*. Barcelona: Bruguera, [1961]1980: 41-80.
- Goytisolo, Juan. *La isla*. Barcelona: Seix Barral, [1961]1982.
- Goytisolo, Juan. *Fin de Fiesta*. Barcelona: Seix Barral, [1962] 1964.
- Hemingway, Ernest. *The Sun Also Rises*. New York: Collier, [1926] 1986.
- Hemingway, Ernest. *The Garden of Eden*. New York: Charles Scribner's Sons, 1986.
- Laforet, Carmen. "El veraneo". *La niña y otros relatos*. Madrid: Novelas y cuentos, 1971: 180-190.
- López Santillán, A.A. og G. Marín Guardado. "Turismo, capitalismo y producción de lo exótico: una perspectiva crítica para el estudio de la mercantilización del espacio y la cultura". *Relaciones* 123 XXXI (Verano 2010): 219-258.
- MacCannell, Dean. *The Tourist*. New York: Schocken books, 1976.
- Meiner, Carsten og Frederik Tygstrup. "Fra normativ til historisk topos-forskning". *Kultur & Klasse* 123 (2017): 37-53.
- Michener, James A. *The Drifters*. New York: The Dial Press, [1971] 2015.
- Pack, Sasha. D. *Tourism and Dictatorship: Europe's Peaceful Invasion of Franco's Spain*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Pack, Sasha. D. "Tourism and Political Change in Franco's Spain". *Spain Transformed. The Late Franco Dictatorship, 1959-75*. Red. Nigel Townson. New York: Palgrave Macmillan, 2007: 47-66.
- Pavlović, Tatjana. *The Mobile Nation: España cambia de piel (1954-1964)*. Bristol/Chicago: Intellect, 2011.
- Taussig, Michael. "The Beach (A Fantasy)". *Critical Inquiry* 26 2 (Winter, 2000): 248-278.
- Urbain, Jean-Didier. *At the Beach*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2003.
- Urry, John. *The Tourist gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Sage, 2002.

